

Främmande arter i våra kustvatten

Svartmunnad smörbult
Foto: Rickard Gustafsson

En främmande art är en art som med människans hjälp, avsiktligt eller oavsiktligt, flyttats från ett område till ett annat över en hindrande spridningsbarriär.

De flesta arter som människan transporterat utanför deras naturliga spridningsområde har inga större effekter. En **invasiv art** däremot är en främmande art som

har negativa effekter. Den kan t.ex. konkurrera ut inhemska arter, sprida sjukdomar, orsaka ekonomiska skador eller skador på människors och djurs hälsa.

Genom att rapportera dina fynd kan du bidra till att värna den biologiska mångfalden och begränsa negativa effekter av främmande arter.

Svartmunnad smörbult, *Neogobius melanostomus*

I juli år 2008 upptäcktes svartmunnad smörbult, för första gången i Sverige, när tre exemplar fångades på mete nära Karlskrona.

Svartmunnad smörbult kommer ursprungligen från Kaspiska havet och Svarta havet. I Östersjön upptäcktes den först år 1990 i polska Gdanskbukten, dit den troligen anlönt via fartygstrafik. Arten är numera mycket vanlig i Gdanskbukten och har även påträffats i tyska, baltiska, danska, finska och nu svenska vatten. Den har även, via fartygstrafik, etablerat sig i de stora sjöarna i Nordamerika.

Arten har flera av de karaktärer som gynnar en invasiv art. Den är tålig för varierande miljöförhållanden, klarar temperaturer från -1 °C till +30 °C och kan fortplanta sig i både sött och salt vatten. Den blir könsmogen tidigt och kan under gynnsamma förhållanden leka upp till sex gånger under en säsong. Dessutom vaktar hanen boet vilket ökar överlevnaden av rom och yngel. Den lever på de flesta typer av grundare botten och livnär sig framför allt på musslor.

Det finns risk att svartmunnad smörbult kan konkurrera med våra bottenlevande arter, som tånglake, skrubbskädda och svart smörbult om boplatser och föda.

Svartmunnad smörbult kan i sin tur vara föda för rovfiskar och fåglar. Den är en matfisk i sitt ursprungliga levnadsområde och på flera platser i södra Östersjön har den nu blivit uppskattad av fritidsfiskare.

Svartmunnad smörbult är betydligt större och kraftigare än de flesta inhemska smörbultar men kan vara lätt att förväxla med svart smörbult. Från simpor och tånglake skiljer man den enklast genom att bukfenorna är sammanväxta till en sugskiva.

En annan art som kan förväxlas med svartmunnad är sandstubb där hanarna också har en svart fläck på främre rygghenen. Den skiljer sig genom mindre storlek (max 10 cm) och en betydligt kortare bakre rygghena.

Svartmunnad smörbult hane

Svart smörbult hane

Svartmunnad smörbult hona

Svart smörbult hona

Illustrationer från Artdatabanken/Karl Jilg

	Svartmunnad smörbult (invasiv)	Svart smörbult (inhemsk)
Färg	Brunmurrig med små svarta fläckar längs sidorna. Hanar blir kolsvarta med vita fenkanter under leken.	Brunmurrig med stora svarta fläckar längs sidorna.
Storlek (fullvuxen)	Upp till 25 cm men vanligen 13 -14 cm för honor och 17-18 cm för hanar.	<10 cm i Östersjön; upp till 18 cm i Västerhavet.
Sugskiva	Ja	Ja
Huvud	Stort i förhållande till kroppen.	Normalt
Främre ryggfena	Mörk fläck i bakre kanten	Mörk fläck i främre kanten. Hanen har förlängda fenstrålar i bakre kanten.

Om du hittar en fisk som du tror är en svartmunnad smörbult, rapportera ditt fynd på www.artportalen.se. eller www.slu.se/svartmunnadsmorbult

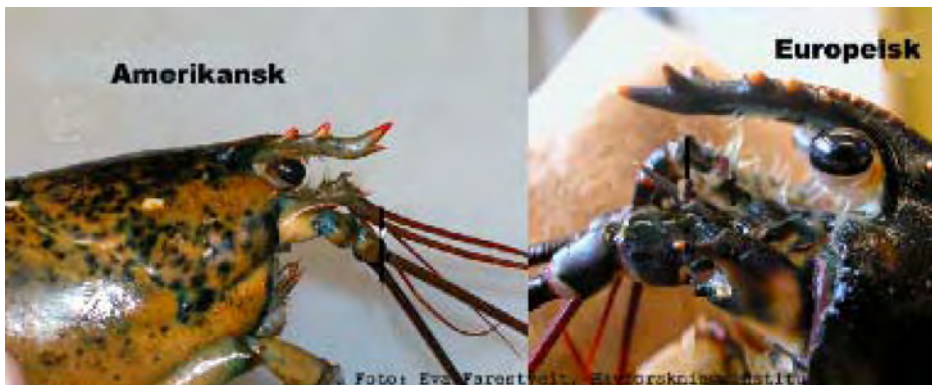
Amerikansk hummer, *Homarus americanus*

Amerikansk hummer kan förekomma i svenska vatten på grund av import av levande hummer.

Denna import av c.a 200 ton per år till Sverige är i dagsläget laglig. Man får ha humrar i återcirkulerande system där vattnet inte kommer ut, men det är förbjudet att sumpas hummer i havet eller direkt släppa ut amerikansk hummer i våra vatten.

Ett tjugotal amerikanska humrar har hittills rapporterats från Norge och fem amerikanska humrar har fångats vid svenska västkusten.

Amerikansk hummer kan förekomma på samma djup som europeisk hummer dvs ner till ca 50 m men den kan även gå ner till över 200 m. Om amerikansk hummer går ned på djupare vatten kommer den att undgå att fiskas med tinor och får därmed ett skyddat område där en population kan växa till.

	Amerikansk hummer	Europeisk hummer
Färg	Svart till gröngul. Inga helt vita prickar på huvudet. Ofta gulaktiga.	Svart med blå nyanser. Vita prickar på huvudet.
Pannhorn	En eller flera taggar på undersidan.	Inga eller en tagg på undersidan.
Taggar på klor	Taggar delvis i två rader.	Taggar i en rad.
Stjärtlob, ovan-sida	Ej helt svart, ibland gulaktig.	Svart.

Amerikansk hummer kan vara bärare av smitta som har gett upphov till flera sjukdomsutbrott på europeisk hummer längre söderut i Europa. Spridning av sjukdomar som Gaffkemia och Shell disease, skulle kunna reducera lokala hummerbestånd vid västkusten.

Hummer som misstänks vara amerikansk hummer eller sjuk hummer rapporteras snarast till Havsfiskelaboratoriet, SLU

Aqua, Lysekil. Kontaktpersoner: Vidar Øresland 010-4784053 eller Mats Ulmestrand 010-4784048.

Observera att kontakt måste tas med Havsfiskelaboratoriet direkt vid fångst om hummern inte får behållas enligt gällande hummerfiskeregler. Undantag från fiskeregler kan då ges per telefon.

Japanskt jätteostron, *Crassostrea gigas*

Japanskt jätteostron odlas över hela världen och är den främsta arten som odlas inom EU.

Det kommer ursprungligen från Ostasien men finns på grund av

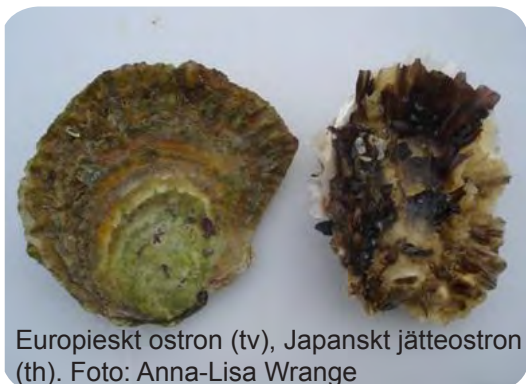
avsiktlig introduktion nu i subtropiska och tempererade kustområden över hela världen. Många fynd av japanskt jätteostron gjordes i Bohuslän under 2007 och 2008

Japanskt jätteostron påverkar omgivande ekosystem genom att bilda stora bankar i tidvattenzonen, vilket kan minska livsutrymmet för andra arter som blåmussla.

Eftersom ostronets skal är vasst och arten förekommer på grunda områden kan människor komma att skada sig. Japanska ostron kan dessutom vara bärare av parasiter som kan orsaka sjukdomar på det europeiska ostronet.

Foto: Teija Aho, SLU Aqua

Europieskt ostron (tv), Japanskt jätteostron (th). Foto: Anna-Lisa Wrangle

Japanskt jätteostron har ett vitt, utdraget, avlångt skal, vanligtvis mellan 15–20 cm. Det skiljer sig från det inhemska europeiska ostronet genom att de två skalen oftast är kraftigt veckade och olika i storlek och form, och det ena skalet är vanligtvis fast-cementerat vid underlaget.

Rovvattenloppa, *Cercopagis pengoi*

Rovvattenloppan härstammar från Svarta havet och finns i de svenska delarna av Östersjön sedan 1997.

Rovvattenloppan är en hinnkräfta som äter djurplankton och kan påverka det lokala planktonsamhället genom konkurrens och där-

Foto: Sture Hansson, SU

med även ha stor effekt på fisk.

Den är ca 1–2 mm lång och har på bakkroppen ett centimeterlångt spröt som gör att lopporna lätt hakar i varandra och bildar stora klumpar. De kan bilda äppelmosliknande pålagringar på fiskeredskap.

Genom könlös förökning kan hornornas generationstid bli så kort som två veckor vilket ger en snabb populationstillväxt. Under sensommaren kan den förekomma i så stor mängd att den sätter igen fasta redskap och på så vis försvårar fiske.

Arten kan tolerera allt från sötvatten upp till en salthalt på 15–17 psu. Den tål även kalla klimat genom att den har viloägg som kan överleva på havsbottnen och kläckas först när vattnet blir varmare och det finns mat.

Kinesisk Ullhandskrabba, *Eriocheir sinensis*

Kinesisk ullhandskrabba är ett tiofotat kräftdjur som ursprungligen kommer från Asien och har spritt sig via barlastvatten och båtars skrov till Europa och Nordamerika.

Den påträffades i Sverige första gången i Bråviken 1932 och har sedan dess påträffats med jämna mellanrum längs i stort sett hela den svenska Östersjökusten. Ullhandskrabban finns även på västkusten och rapporteras i synnerhet runt Göta älvs mynning.

Foto: Robert Berhoff, Vänermuseet

Foto: Lars-Åke Janzon

Kinesisk Ullhandskrabba kan bli upp till 35 cm lång, inklusive benen och med en cirkelrund ryggsköld på upp till 1 dm i diameter. Det är dess ullhåriga framklor, speciellt framträdande hos hanarna som gett arten dess namn. I övrigt skiljer den sig från den inhemska strandkrab-

Den lever normalt i floder och sjöar med vattenkontakt till havet och vandrar ned till saltvatten för att föröka sig och dör därefter. Östersjöns salthalt bedöms vara för låg för att möjliggöra fortplantning men på västkusten kan troligen fortplantning ske, vilket innebär att det här finns en större risk för negativa effekter av arten.

I England och Tyskland där arten finns i miljontals har den kraftigt påverkat den inhemska faunan, underminerat strandkanter och dammar och även förstört fiskeredskap.

ban genom sina vita fingrar på klossarna, längre ben (de första tre paren är längre än dubbla diametern på ryggskölden) och att ryggskölden är helt rund i bakkanten.

Rapportera fynd på www.nrm.se/ullhandskrabba

I svenska sötvatten och havsområden har, förutom sjukdomar och parasiter, minst 80 vattenanknutna främmande arter etablerat sig. Av dessa är 18 fiskar, medan de flesta är alger eller ryggradslösa djur.

Kunskapen om var främmande arter i kustvattnen finns idag är begränsad. Genom att rapportera dina iakttagelser kan du bidra till att värna den biologiska mångfalden och öka möjligheten att begränsa negativa effekter av främmande arter.

Vill du rapportera en främmande art?

Det kan du göra på www.artportalen.se eller direkt till oss på SLU Aqua (Institutionen för akvatiska resurser, www.slu.se/akvatiskaresurser, 018-67 10 00), speciellt om det gäller amerikansk hummer eller svartmunnad smörbult!

Kinesisk ullhandskrabba kan du även rapportera till Naturhistoriska riksmuseet, www.nrm.se/ullhandskrabba.

Rovvattenloppor på fiskelina
Foto: Jeff Gunderson, University of Minnesota Sea Grant Program.